

4/4 vērtēšanas metode – risinājums skolotāja darba apjoma samazināšanai

Domājot par to, kā vērtēt skolēnu sniegumu un kā klasē ieviest pētniecisko vērtēšanu, aicinām izlasīt sarunu ar britu izglītības pētnieku un praktiķi Dilanu Viljamssu.

Raksts tapis sadarbībā ar [Skola 2030](#).

Galvenā problēma saistībā ar skolēna snieguma vērtēšanu klasē ir tā, ka reizēm vērtēšanu jaucam ar atgriezeniskās saites sniegšanu. Dilans Viljamss spriež, ka skolotāji ļoti daudz enerģijas tērē vērtēšanas procesā, labojot skolēnu darbus, taču tas bieži vien nesniedz gaidītos rezultātus skolēnu izaugsmei. Lai gan atgriezeniskā saite ir viens no efektīvākajiem mācīšanās virzītājspēkiem, viens no pārsteidzošākajiem atklājumiem ir tas, ka reizēm tā skolēnu sasniegumus var ietekmēt negatīvi. Piemēram, burtnīcu labošanu tradicionāli uzskata par efektīvu labas mācīšanās pamatu, taču ir daudz pierādījumu, kas liecina, ka tas ne vienmēr tā ir. Šī problēma ir tik liela, ka tas daudziem varētu būt pat pārsteigums.

D. Viljamss: “Es reiz aprēķināju – ja skolotāja darba laiks Anglijā tiktu pienācīgi apmaksāts, tad mēs tērētu aptuveni divarpus miljardus mārciņu gadā tikai par atgriezeniskās saites sniegšanu, kas gandrīz vispār neietekmē skolēnu sasniegumus.”

Protams, skolēniem ir jāzina, kad viņi veido kļūdainus pieņēmumus vai pieļauj pareizrakstības kļūdas, un to ir svarīgi izlabot. Skolēnu darbu labošana arī nodrošina noderīgu diagnosticējošu informāciju skolotājiem, lai viņi varētu izlemt, ko mācīt nākotnē, tomēr rakstisku komentāru sniegšana skolēnu darbu beigās bieži vien prasa no skolotāja visvairāk laika un tiem ir vismazākā jēga. Piemēram, šādi tipiski komentāri par Valsts centralizēto vidusskolas eksāmenu (General Certificate of Secondary Education) domrakstu angļu valodā:

“Mēģini izteikt savus spriedumus, izmantojot sarežģītāku vārdu krājumu un frāzes,” un «mēģini paplašināt savu iztirzājumu, padziļinātāk analizējot Makbeta tēlu.”

Ir labs piemērs ierastai vērtēšanas praksei, kurā atgriezeniskās saites sniedzējs galvenokārt pievēršas tam, kas bija nepilnīgs, kā izsakās Duglass Rīvs (Douglas Reeve): “...tam ir vairāk pēcnāves nekā ārstniecisks raksturs”. Otrkārt, šāda atgriezeniskā saite skolēniem nepasaka to, kas viņiem ir jā dara, lai savu sniegumu uzlabotu. Kas skolēnam ir noderīgāk – saņemt neskaidrus komentārus par savu darbu vai redzēt reālus piemērus, kuros izmantots sarežģīts vārdu krājums, frāzes un tēla paplašināta analīze? Ir ļoti grūti iegūt teicamu vērtējumu, ja nezina, kā izskatās teicams darbs.

Bieži vien skolotāji skolēniem gan liek atzīmes, gan rakstiski sniedz atgriezenisko saiti, cerot, ka viņi kaut kā uzlabos savu sniegumu, kad viņi rakstīs savu nākamo darbu apmēram pēc nedēļas, taču skolēni – kāds pārsteigums! – atkal pieļauj tās pašas kļūdas. Iespējams, ka daļa no problēmas ir tāda, ka mēs nelolojam pārāk lielas cerības par to, ko skolēni ir gatavi darīt, reaģējot uz sava darba novērtējumu, un nedodam viņiem iespēju veikt uzdevumus, kas patiešām varētu uzlabot viņu mācīšanos.

Lai risinātu šo problēmu, D. Viljamss iesaka daudz vienkāršāku vērtēšanas modeli, kas skolotājiem ir ne tikai viegli pārvaldāms, bet arī ļauj skolēniem uzņemties lielāku atbildību par savu mācīšanos: “Es iesaku “četru ceturtdaļu vērtēšanas modeli”. Domāju, ka skolotājiem būtu detalizēti jāvērtē tikai 25% no skolēnu darbiem; vēl 25% vajadzētu tikai caurskatīt; vēl 25% no saviem darbiem būtu jāvērtē skolēniem pašiem, protams, skolotāja uzraudzībā, lai tas notiktu kvalitatīvi; savukārt atlikušos 25% skolēnu darbus vērtētu klasesbiedri. Tas ir sava veida līdzsvarots uzturs ar dažāda veida vērtēšanu metodēm.”

Dilana Viljamsa četru ceturtdaļu vērtēšanas modelis. No grāmatas What Does This Look Like In The Classroom: Bridging The Gap Between Research And Practice Paperback, 2017. gada 22. septembrī, (Autors, redaktors)

Pēc tam, kad skolēns ir paveicis uzdevumu, viņam, iespējams, daudz vērtīgāk ir apskatīt labu domrakstu krātuvi vai jau atrisinātus piemērus un, salīdzinot tos ar savu darbu, novērtēt savu sniegumu nevis izmantot abstraktus, uz prasmēm balstītus snieguma līmeņa aprakstus.

Labot visas redzamās kļūdas un atstāt detalizētu atgriezenisko saiti – tā ir izveidojusies kā kultūras norma, taču šī prakse nebalstās labos pierādījumos. Mēs zinām, piemēram, ka daudzi skolēni skatīsies atzīmi un nereaģēs uz atgriezenisko saiti, turklāt ir jājautā – vai šī atgriezeniskā saite tiešām vienmēr ir noderīga?

Kopējā problēma, kuru atkal un atkal redzam, veicot pētījumus skolās, ir “klusu telefonu efekts”, proti, brīdī, kad zinātnisku pētījumu rezultāti nonāk līdz klases līmenim, to oriģinālā būtība ir sen zudusi. To izteikti varam novērot arī skolēnu snieguma vērtēšanā, kur tiek ieviesti tādi virzieni kā trīskārša vērtēšana (1. skolotājs izlabo un novērtē skolēna darbu; 2. skolēns uzlabo savu darbu, balstoties uz skolotāja novērtējumu; 3. skolotājs atkārtoti vērtē skolēna darbu). Šīs metodes mērķis ir uzlabot skolēnu sniegumu, savukārt ar tās palīdzību tikai palielinās skolotāju darba slodze. D. Viljamss atgādina, ka “atgriezeniskajai saitei būtu jārada vairāk darba tās adresātam nevis devējam”. Taču kā mainīt kultūru, kas tradicionāli ir bijusi pretēja?

D. Viljamss: “Domājot par risinājumiem, pirmkārt, skolu vadītājiem vajadzētu pamatīgi izskaidrot vecākiem skolas vērtēšanas praksi, rakstiski norādot, piemēram, ka: “Mēs nesniegsim detalizētu vērtējumu par vairāk nekā 25% no tā, ko dara jūsu bērns. Tas nav tāpēc, ka mēs esam slinki. Tas ir tāpēc, ka šim darbam atvēlēto laiku var izmantot labāk. Mēs varētu vērtēt visu, ko dara jūsu bērns, bet tādēļ pasliktinātos mācīšanās kvalitāte un jūsu bērns iemācītos mazāk.” Skolu vadītājiem ir jānosaka šīs vērtēšanas kultūras normas. Ja skolotājs vērtē visu, ko dara jūsu bērns, tā ir slikta mācīšana, un skolotāja laiks tiek izmantots tādā veidā, kas nesniedz skolēniem vislielāko labumu.

Kā profesionāļi mēs savā ziņā esam jaunākais ienaidnieks paši sev. Izmantot tādu vērtēšanu, kas maz ietekmē skolēnu sasniegumus un negatīvi ietekmē skolotāju darba slodzi un morāli, nav jēgas. Izmantojot tādu metodi kā, piemēram, četru ceturtdaļu vērtēšanas modeli, mēs palīdzētu paši sev šo problēmu risināt, vienlaikus dodot iespēju skolēniem uzņemties lielāku atbildību par viņu pašu mācīšanos.

Avots: Karls Hendriks (Carl Hendrick), Velingtonas koledžas (Wellington College) mācību un pētniecības daļas vadītājs un doktorants Londonas Karaliskajā koledžā (King's College London). 2017. gada 2. septembris. Plašāka informācija [mājaslapā](#).

Saruna publicēta grāmatā “Kā tas izskatās klasē?” ([What Does This Look Like in the Classroom?](#))

Autors: Karls Hendriks (Carl Hendrick).